

Łukasz Lewkowicz

Ekstremizm prawicowy Partii Ludowej Nasza Słowacja: wyzwanie dla systemu demokratycznego Słowacji

29 kwietnia Sąd Najwyższy Słowacji odrzucił wniosek prokuratora generalnego o delegalizację skrajnie nacjonalistycznej Partii Ludowej Nasza Słowacja (LSNS). Decyzja sądu wskazuje, że władze słowackie nie radzą sobie z problemem rosnącego od kilku lat prawicowego ekstremizmu. LSNS, która stanowi polityczną emanację tego zjawiska, ma w swoim programie wiele antydemokratycznych postulatów. W 2016 r. partii udało się wejść do głównego nurtu słowackiej polityki. Według sondażu z początku maja LSNS jest drugą po Smer-SD najpopularniejszą na Słowacji partią polityczną.

Uwarunkowania ekstremizmu prawicowego na Słowacji. W latach 90. XX w. na Słowacji rozpoczęły swoją działalność różnego rodzaju organizacje nacjonalistyczne. Były to: inicjatywy idealizujące postać Jozefa Tiso i faszystowski okres w historii Słowacji, wyrażające jednocześnie antysemickie, antyromskie, antyczeskie i antywęgierskie nastroje; organizacje skinheadowskie, które znane były z siłowych działań przeciwko Romom; Słowacka Partia Narodowa, która do dzisiaj stanowi integralną część słowackiego systemu partyjnego.

Ówczesnym przykładem prawicowego ekstremizmu na Słowacji było stowarzyszenie Wspólnota Słowacka (SP), które przekształciło się w partię polityczną Wspólnota Słowacka – Partia Narodowa (SP-NS). Problemy z legalnością działań SP-NS oraz osobiste aspiracje Mariana Kotleby spowodowały powstanie w 2009 r. nowej, mniej radykalnej partii LSNS.

W ostatnich latach widoczny jest na Słowacji proces radykalizacji życia politycznego. Przedstawiciele głównego nurtu politycznego radykalizują swoją retorykę w stosunku do mniejszości. W 2016 r. marginalne dotąd środowiska ekstremistyczne weszły po raz pierwszy do słowackiego parlamentu i zyskały stabilną platformę do rozpowszechniania swoich skrajnych poglądów. Dzięki wykorzystaniu mediów społecznościowych ułatwione stało się rozpowszechnianie radykalnych poglądów politycznych. W dużej części słowackiego społeczeństwa następuje wzrost postaw ksenofobicznych, antyzachodnich i eurosceptycznych. Na radykalizację polityczną wpływają również czynniki zewnętrzne, głównie kryzys migracyjny, konflikt na Ukrainie, wojna informacyjna Rosji wobec Zachodu, umacnianie się wpływów rosyjskich w życiu politycznym Słowacji. Aktywizują się również organizacje paramilitarne, których członkowie są szkoleni przez rosyjskich wojskowych i nielegalnie uczestniczą w walkach na wschodzie Ukrainy.

Ideologia LSNS. Ideowo LSNS uważa się za kontynuatora tradycji Słowackiej Partii Ludowej Jozefa Tiso, prezydenta współpracującego z Trzecią Rzeszą marionetkowego Państwa Słowackiego. Na wiecach partyjnych członkowie LSNS wnoszą faszystowskie okrzyki z okresu wojny: „na straż!”. W retoryce partyjnej pojawiają się również antysemickie stwierdzenia. Wypomina się m.in. żydowskie korzenie byłej Sekretarz Stanu USA Madeleine Albright czy finansiście George’owi Sorosowi.

Na Słowacji LSNS jest znana głównie z haseł rasistowskich. Jednym z głównych punktów programu partii jest „kwestia romska”, związana z liczną mniejszością romską na Słowacji (oficjalnie żyje tam 2% Romów, nieoficjalnie nawet 10%). Romom, określanym przez nacjonalistów jako „złodzieje” i „pasożyty”, przypisywane są działania przestępcze, niepodejmowanie pracy, życie na koszt podatnika słowackiego. LSNS wzmacnia swój przekaz poprzez odwoływanie się do konkretnych przykładów, np. nieumyślnego podpalenia przez romskich chłopców zamku Krásna Hôrka w 2012 r.

Podobnie traktowany jest w partii temat uchodźców. Muzułmanom, tak jak Romom, przypisywane są tylko negatywne cechy: przestępczość, agresja i brak chęci asymilacji. Według LSNS stanowią oni ciężar finansowy dla społeczeństwa oraz niebezpieczeństwo dla kobiet. Partie, które głosowały za przyjęciem uchodźców, traktowane są jako zdraycy narodu. W programie LSNS pojawia się odniesienie do uczciwej pracy i krytyka

zasiłków socjalnych, co jest skierowane głównie przeciwko Romom. Tego typu hasła padają na podatny grunt w biedniejszych regionach Słowacji.

Polityka zagraniczna. Dla LSNS istotne jest wzmocnienie słowackiego potencjału obronnego i stworzenie silnej armii. Ma to być realizowane przez powszechny dostęp do broni oraz tworzenie straży obywatelskich. Postulowane jest też wystąpienie Słowacji z NATO, określanego jako „przestępcza organizacja”, która służy „ochronie mocarstwowych interesów USA”. Partia Kotleby wskazuje na słabą pozycję słowackiej armii i jednocześnie wpłacanie pieniędzy do budżetu NATO. Chce ponadto wycofania słowackich sił zbrojnych z wszystkich misji zagranicznych.

W programie LSNS występuje silny eurosceptycyzm. Zdaniem słowackich nacjonalistów, wraz z wejściem do UE Słowacja przestała być suwerennym krajem, który może o sobie decydować. Chcą oni również przywrócenia słowackiej korony jako waluty. Sceptycyzm wobec UE jest ryzykowną strategią polityczną, ponieważ Słowacy należą do najbardziej euroentuzjastycznych społeczeństw w Europie Środkowej.

LSNS zajęła jednoznaczne stanowisko wobec konfliktu na Ukrainie. Zdaniem Mariana Kotleby, wydarzenia na Euromajdanie stanowiły walkę UE o nowe rynki zbytu oraz chęć zbliżenia się „terrorystycznej organizacji NATO” do granic Rosji. Demonstrujących w Kijowie Ukraińców polityk określił jako „terrorystów”, z którymi „nie powinno się negocjować”. Podczas wizyty prokremlowskiego klubu motocyklowego „Nocne Wilki” w Bańskiej Bystrzycy wywiesił rosyjską flagę w siedzibie samorządu krajowego. Mimo antyislamskiej retoryki Marian Kotleba w kampanii prezydenckiej zapowiedział, że celem jego pierwszej wizyty będzie Syria. Należy to interpretować jako ukłon w stronę Rosji, która popiera reżim Baszszara al-Asada.

W programie LSNS znalazła się również krytyka Izraela. Syjonizm jest określany przez nacjonalistów jako ideologia totalitarna. Chcą oni wprowadzenia wiz dla obywateli Izraela. Sprzeciwiają się rozszerzeniu UE o „kraje pozaeuropejskie i niechrześcijańskie”, co ma dotyczyć m.in. Izraela. Antyizraelska postawa LSNS związana jest z silnym wśród słowackich nacjonalistów antyamerykanizmem oraz wspomnianym antysemityzmem.

LSNS w systemie politycznym Słowacji. W latach 2009-2013 LSNS nie odgrywała istotnej roli w słowackiej polityce. Antyromska retoryka Kotleby, współorganizowanie antyromskich pochodów, duża aktywność w mediach społecznościowych wpłynęły na pierwszy sukces wyborczy na szczeblu samorządowym – w 2013 r. Marian Kotleba pokonał kandydata Smer-SD i został wybrany na żupana kraju bańskobystrzyckiego w centralnej Słowacji. Nie udało mu się jednak reelekcja na to stanowisko i w 2017 r. przegrał z kandydatem niezależnym. Liderowi LSNS zarzucano nepotyzm, przywłaszczanie pieniędzy, złe zarządzanie środkami UE.

Mimo skandali w samorządzie bańskobystrzyckim LSNS w wyborach parlamentarnych w 2016 r. zdobyła 8,04% głosów, co pozwoliło jej na wprowadzenie do Rady Narodowej 14 posłów. Dotychczasowa działalność posłów LSNS wskazuje, że nie należą oni do najaktywniejszych słowackich parlamentarzystów. Swoją działalność koncentrują na spektakularnych wydarzeniach, takich jak np. zainicjowanie petycji w sprawie referendum o wystąpieniu Słowacji z UE i NATO.

W 2019 r. w wyborach prezydenckich Marian Kotleba w pierwszej turze zajął czwarte miejsce z wynikiem 10,39% głosów. Relatywnie wysoki wynik pokazał, że LSNS ma wciąż duży potencjał polityczny. Dobrą passę partii potwierdziły kolejne sondaże. W ostatnim z nich, przeprowadzonym w maju przez agencję AKO, nacjonałiści z poparciem na poziomie 14% stali się drugą najważniejszą siłą polityczną na Słowacji. Pokazuje to postępującą radykalizację prawicowego elektoratu na Słowacji.

Wnioski. Decyzja sądu kończy debatę na temat legalności działalności LSNS. Adwersarze polityczni nacjonalistów tracą jeden z głównych argumentów w debacie publicznej. Partia może bez żadnych przeszkód startować w kolejnych wyborach. Korzystne sondaże wskazują, że LSNS ma szansę uzyskać kilka mandatów w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Popularność partii to wyraz protestu wobec słowackiego establishmentu politycznego, chęć znalezienia alternatywy dla obecnie rządzących. Żelazny elektorat partii stanowią przegrani procesu modernizacji. Radykalne hasła LSNS skutecznie docierają głównie do młodych mężczyzn z biedniejszych regionów Słowacji, mających na co dzień kontakt z Romami. Wyzwaniem dla nacjonalistów jest ich niska zdolność koalicyjna, która potencjalnie może uniemożliwić im współzrządzenie po wyborach parlamentarnych w 2020 r. Nie można jednak wykluczyć tworzenia się w przyszłym parlamencie nieformalnych koalicji z udziałem LSNS.